

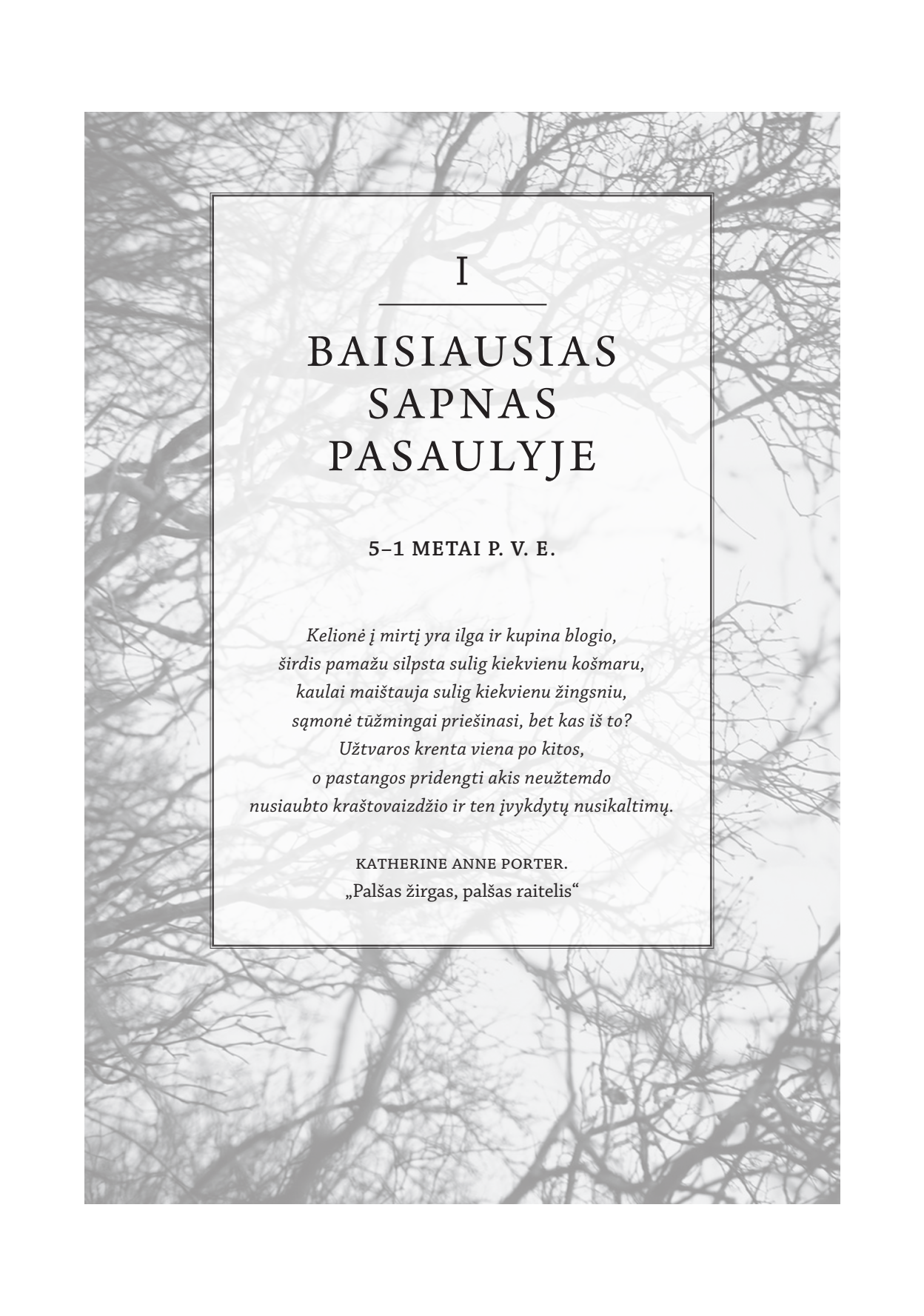
*Mačiau, kaip Laiko atšiauraus ranka
Paverčia dulkėm galingiausių mūrą,
Kaip sutrupa senovės prabanga
Ir ilgaamžė geležis sugūra.*

*Mačiau, kaip jūra potvyniu plačiu
Į sausumą sau godžiai kelių skina,
O žemė jai atsako tuo pačiu
Ir braunasi tolyn į vandenyną.*

*Mačiau, kaip laimė kinta nuolatos,
Kaip viską niokoja Mirtis besotė.
Nejaugi ji nepagailės ir tos,
Kurį taip myliu? Liūdna pagalvoti...*

WILLIAM SHAKESPEARE.

Sonetas Nr. 64 (Vertė A. Churginas)

I

BAISIAUSIAS SAPNAS PASAULYJE

5–1 METAI P. V. E.

*Kelionė į mirtį yra ilga ir kupina blogio,
širdis pamažu silpsta sulig kiekvienu košmaru,
kaulai maištauja sulig kiekvienu žingsniu,
sąmonė tūžmingai priešinasi, bet kas iš to?*

*Užtvaros krenta viena po kitos,
o pastangos pridengti akis neužtemdo
nusiaubto kraštovaizdžio ir ten įvykdytų nusikaltimų.*

KATHERINE ANNE PORTER.

„Palšas žirgas, palšas raitelis“

Prieš tapdama Mergaite Iš Niekur — Atėjusiaja, Pirmąja, Paskutine Ir Vienatine, gyvenusia tūkstantį metų — ji tebuvo mergytė iš Ajovos, vardu Eimė. Eimė Harper Belafont.

Motina, Džaneta, pagimdė Eimę devyniolikos. Tokį vardą suteikė savo gimdytojos garbei, kuri mirė Džanetos vaikystėje, o viduriniuojų pavadino pagal Harper Li, poniją, sukūrusią „Nežudyk strazdo giesmininko“, mėgstamiausią jos knygą — tiesą sakant, vienintelį vidurinėje mokykloje iki galo perskaitytą romaną. Iš pradžių galvojo apie Paukštelio vardą, kokį turėjo mergaitė iš knygos, nes troško, kad jos duktė taip pat augtų atkakli, linksma, išmintinga, pasižymėtų savybėmis, kurių ji, Džaneta, visada stokojo. Bet Paukšteliu labiau tiko vadinti berniuką, ir ji nenorėjo, jog dėl to dukrai visą gyvenimą reikėtų aiškintis.

Eimės tėvas vieną dieną užsuko į restoraną, kuriame Džaneta nuo šešiolikos metų dirbo padavėja, į užkandinę, visų pramintą Dėže, nes būtent taip šioji atrodė: kaip didžiulė chrominė batų dėžė, nutrenkta prie apygardos kelio, priešais kukurūzų ir pupų laukus, stovinti vienui viena, nes aplinkui per daugelį mylių nebuvo matyti jokių kitų pastatų, išskyrus savitarnos automobilių plovyklą, kur tekdavo į aparatą įmesti monetas ir pačiam griebtis darbo. Atvykęs, prisistatęs Bilu Reinoldsu, prekiaavo kombainais ir kitokiais gremėzdiškais agregatais, mokėjo meilikaui ir vis kartojo — kai Džaneta pylė kavą ir vėliau — kokia ji žavi, kaip jam patiko lyg anglis juodi padavėjos plaukai, šviesiai rudos akys ir liauni riešai, sakė tuos žodžius, regis, nuoširdžiai, visai ne taip, kaip mokyklos berniukai, taušariantys bet ką, kad tik ji leistųsi prieinama. Bilas važinėjo nauju masyviu „Pontiac“, kurio prietaisų skydelis žvilgėjo kaip valdymo įranga kosminiame laive, o sėdynės dengė sviesto spalvos oda. Ji būtų galėjusi įsimylėti tą žmogų, mąstė Džaneta, pamilti jį visa širdimi. Bet po kelių dienų svečias atsisveikino su miesteliu ir patraukė savo keliu. Pranešus tėvui, kas nutiko, tas užsiplieskė rasti prapuolėlį ir liepti jam prisiimti atsakomybę. Tačiau duktė neužsiminė žinanti, kad Bilas Reinoldsas buvo vedęs, turėjo šeimą Linkolne, tolimoje Nebraskos valstijoje. Netgi rodė pinigine saugomas savo vaikų nuotraukas — du berniukai, Bobis ir Bilis, dėvintys beisbolo komandos uniformas. Todėl, kad ir kiek sykių tėvas kvotė, kas taip pasiėlgė, ji į klausimus neatsakinėjo. Nė nepasakė, kuo jis vardu.

Jei atvirai, Džaneta nesuko galvos dėl to, kas įvyko: nesigailėjo dėl nėštumo, kuris buvo lengvas, dėl skausmingo, bet greito gimdymo ir juo labiau dėl kūdikio, mažosios

Eimės. Norėdamas parodyti, kad atleidžia dukrai, senąjį jos brolio miegamąjį tėvas perdarė į vaikų kambarį, iš pastogės atvilko lovelę, kuri prieš daugelį metų priklausė pačiai Džanetai, ir, likus porai mėnesių iki to momento, kai dienos šviesą išvydo Eimė, jiedu kartu apsilankė „Walmart“ parduotuvėje, kur įsigijo tam tikrus reikalingus daiktus, tokius kaip pižama, plastikinė vonelė ir prisukama, virš lopšio kabinama karuselė. Jis skaitė knygoje, kad kūdikiui būtina žiūrėti į panašius dalykus, idant mažylio smegenėlės sukrustų ir imtų veikti kaip pridera. Džaneta iš pat pradžių vaiką laikė „ja“, nes geidė dukters, bet pati puikiai suprato, kad šia tema nevalia kalbėti su niekuo, net ir su savimi. Skenuojama Sider Folso ligoninėje, pasiteiravo moters, į gėlėtą chalata įsitusios ponios, kuri plastikine mentele braukė per jos pilvą, kokia kūdikio lytis, bet gydytoja, per monitorių stebėdama Džanetoje miegantį mažulį, tik nusijuokė ir atsiliepė: *Brangut, šitas — tikras drovuolis. Retsykiais įžiūrėti lytį pavyksta, bet kartais to padaryti neįmanoma, pavyzdžiui, kaip dabar.* Nieko baisaus, nusprendė Džaneta, taip ir neišgirdusi tikslaus atsakymo, o vėliau, kai drauge su tėvu ištuštino brolio kambarį, nuplėšė senas sporto komandų gaireles ir plakatus — su beisbolininku Chose Kanseko, muzikos grupe, pasivadinusia „Killer Picnic“, „Bud“ alaus merginomis — ir pamatė, kad sienos kaip reikiant apdaužytos, be kita ko, visiškai išblukusios, abu jas nudažė rausvai melsva, tiek berniukui, tiek mergaitei tinkančia spalva, „Svajų metu“, kaip ją įvardijo užrašas ant dažų skardinės. Palubėje tėvas priklijavo dekoratyvines tapetų juosteles su pasikartojančiais ančiukų, kurie turškiasi tvenkinyje, raštais, maža to, nušveitė ir išvalė nenaują, klevinį, per varžytines įsigytą supamąjį krėslą, kad iš ligoninės namo grįžusi duktė turėtų kur sėdėti ir čiūčiuoti kūdikį.

Vaikas į pasaulį atėjo vasarą: taip laukta mergaitė, pavadinta Eime Harper Belafont. Džaneta nematė prasmės mažylei suteikti pavardę žmogaus, kurio ji nebesitikėjo ir, gimus Eimei, nebenorėjo išvysti. Juolab kad „Belafont“ reiškė „gražus fontanas“, skambėjo nuostabiai ir kuo puikiausiai mergaitei pritiko. Džaneta ją maitindavo, supuodavo, keisdavo vystyklus, o kai vidurnaktį Eimė surikdavo prisišlapinusi, išalkusi arba persigandusi tamsos, motina koridoriumi nulinguodavo į kūdikio kambarį nepaisydama nuovargio, kuris slėgdavo po ilgos darbo dienos Dėžėje, pakeldavo dukrelę ir pažadėdavo niekuomet nuo jos nesitraukti, sakydavo: jei pravirksi, aš atlėksiu, tokia bus mudviejų sutartis, per amžių amžius, mano mažoji Eime Harper Belafont. Liūliuodavo ją, kol naktines užuolaidas nušviesindavo aušra ir nuo medžių šakų atsklisdavo paukščių čiulbėjimas.

Kai Eimei sukako treji metai, Džaneta liko viena. Tėvas atgulė į kapą, jį pakirto širdies smūgis, kaip teigė gydytojai, arba insultas. Mirties priežastys akivaizdžios, todėl jų tikslinti nevertėjo. Jis krito žiemos rytą, artėdamas prie savo pikapo, ketindamas važiuoti į darbovietę, kur vairuodavo keltuvą; prie pat automobilio griuvo ir išleido

paskutinį kvapą, vos spėjęs ant buferio nuleisti kavos puodelį, bet neišliejęs nė lašo. Ji tebedirbo Dėžėje, bet dabar pinigų pragyvenimui neužteko, o brolis, tarnaujantis kariniame jūrų laivyne, nežinia kokiame krašte, į laiškus neatsakydavo. *Dievas sukūrė Ajovą*, nuolat dudendavo jis, *kad žmonės iš jos išsinešdintų ir niekada negrižtų*. Nuo to laiko Džaneta nesiliovė svarsčiusi, kaip verstis toliau.

Vieną dieną užkandinėje pasirodė lankytojas. Bilas Reinoldsas. Savotiškai pasikeitęs, bet ne į gerąją pusę. Atmintyje išliko kitoks Bilas Reinoldsas, — teko pripažinti, kad ji protarpiais pagalvodavo apie Eimės tėvą, bet dažniausiai atkurdavo smulkmenas, tarkim, kaip, jam kalbant, kaktą plekšendavo gelsvai rusvi plaukai arba kaip, prieš priglausdamas puodelį prie lūpų, jis pūsdavo kavą netgi tada, kai gėrimas ataušdavo, — ir anas žmogus tarytum spinduliuodavo šiltą, viliojantį švytėjimą. Primindavo plastikinę lazdelę, kurią perlaužus nutviksdavo ją užpildęs skystis. Priešais stovėjo tas pats vyras, bet žvilgsys jau buvo išblėsęs. Jis atrodė pasenęs, sulysęs. Į užėigą atklydo nesiskutęs, nesusišukavęs plaukų, kurių riebaluotos sruogos stirksėjo kaip papuolė, ir vietoj išlygintų teniso marškinėlių vilkėjo paprastus darbinius marškinius, kokius nešiodavo jos tėvas — nesukištus į kelnes, ties pažastimis dėmėtus. Panėšėjo į žmogų, kiaurą naktį praleidusį lauke arba automobilyje. Bilas stabtelėjo prie durų, akimis pagavo jos žvilgsnį, ir Džaneta, sekama jam įkandin, pasuko atokiausio stalo link.

Ką čia darai?

Aš ją palikau. Kai atvykėlis prabilo, Džaneta užuodė alumi atsiduodantį burnos kvapą, prakaito bei purvinų drabužių tvaiką. *Apsisprendžiau ir ėmiausi veiksmų. Palikau žmoną. Dabar esu laisvas.*

Sukorei tokį kelią, kad praneštum šią naujieną?

Dažnai apie tave mąstydavau. Jis atsikrenkštė. Apie mus.

Mus? Jokių „mūsų“ nėra. Tu negali štai taip ateiti ir aiškinti, kad apie mus mąstei.

Bilas atsisėdo tiesiau.

Bet atėjau. Ir aiškinu.

Ar nematai, kiek aplinkui klientų? Aš užsiėmusi ir negaliu su tavimi plepėti. Privalai ką nors užsisakyti.

Gerei, atsakė jis nežiūrėdamas į valgiaraštį, pritvirtintą prie sienos, neatplėsdamas nuo jaunos moters akių. Atnešk sūrainį. Sūrainį ir kokakolos.

Rašant žodžiai išskydo, ir ji suvokė paplūdusi ašaromis. Šiuo momentu jautėsi taip, lyg nebūtų miegojusi ištisą mėnesį ar net metus. Nuovargio našta pakėlė įsikibusi už plonyčio valios šiaudo. Kadaisė Džaneta tikėjosi ką nors pasiekti gyvenime — galbūt gauti kirpėjos pažymėjimą, atsidaryti nediduką grožio saloną, persikraustyti į tikrą miestą, gal Čikagą arba Di Moina, išsinuomoti butą, įsigyti draugų. Mintyse vis regėdavo save, įsitaisančią restorane arba jaukioje kavinėje, šaltą rudens dieną sėdinčią prie lango ir skaitančią knygą. Ant staliuko garuotų arbatos puodelis. Ji pakeltų galvą ir didmiesčio gatvėje išvystų praeivius, zujančius pirmyn ir atgal, apsigaubusius storais

paltais, užsimaukšlinusius kepures, pamatytų ir savo veidą, atsispindintį stiklo paviršiuje, kybantį virš grūsties žmonių. Bet dabar jai dingojosi, kad šias svajones puoselėjo visai kitas asmuo. Džanetai reikėjo rūpintis Eime, nuolat persšalančia aptriušusiame darželyje, kuriame leisdavo dienas, kol motina dirbo Dėžėje, arba atgulančia dėl pilvo skausmų; negana to, mirė jos tėvas — atsisveikino su gyvenimu taip žaibiškai, lyg pro atvirą liuką būtų įsmukęs į kokią šachtą, — o kur dar Bilas Reinoldsas, sėdintis už stalo, tarsi nuo paskutinio jų susitikimo būtų praėjusi minutėlė, o ne ketveri metai.

Kodėl su manimi taip elgiesi?

Kelias užsitęsusias sekundes jis spoksojo merginai į akis, galiausiai palietė jai plaštaką.

Susitikime vėliau. Prašau.

Viskas baigėsi tuo, jog Bilas apsigyveno jųdviejų su Eime namuose. Džaneta ne-suprato, ar pasikvietė jį, ar tiesiog taip nutiko ir baigta. Šiaip ar taip, bemat dėl to pasigailėjo. Kas gi jis toks, tas Bilas Reinoldsas? Nebraskoje palikęs žmoną su berniukais, Bobiu ir Biliu, kurie nuotraukose vilkėjo beisbolo komandos uniformas. Nebeturintis nei pontiako, nei darbo. Dėl prastos ekonominės padėties, kaip jis kalbėjo, niekas nė velnio neperka. Bilas tikino ką nors sumąstysiąs, bet, kiek Džaneta matė, pats viso labo kiurksodavo namie, dėl Eimės nepakrutindavo piršto ir, kol ji kiaurą dieną plušėdavo Dėžėje, nė nesuplaudavo pusryčių indų. Pirmą kartą jai užtvojo po trijų bendro gyvenimo mėnesių; smogė būdamas girtas ir iš karto pratrūko raudoti, nepaliaujamai tvirtinti, kaip gailisi savo poelgio. Klūpėjo ir blio vė, sakytum ji būtų prasikaltusi. Tu pri- valai suprasti, vapėjo Bilas, kaip man sunku, kiek pokyčių mane užgriuvo — daugiau, nei žmogus, bet kuris žmogus, sugebėtų ištverti. O, taip, jis mylėjo Džanetą, mušėsi į krūtinę prisiekdamas, kad tai niekada nepasikartos. *Garbės žodis.* Nepakels rankos nei prieš ją, nei prieš Eimę. Galų gale ji išgirdo savo balsą, taip pat prašantį atleidimo.

Bilas ją pašventino smūgiu dėl pinigų; žiemą, kai einamoji sąskaita aptirpo tiek, kad nebeužteko lėšų sumokėti mazuto išvežiotojui, jis trenkė vėl.

Kad tu prasmegtum, moterie. Nejau nematai, kokioje padėtyje esu?

Išsitiesusi virtuvėje ji spaudė delną prie galvos šono. Bilas tėsė tokia jėga, kad išvertė ją iš kojų. Keista, bet tysodama Džaneta pirmą kartą pastebėjo, kokios purvinos ir dėmėtos grindys, kiek dulkių ir bala žino kokių šiukšlių gumulėlių kūpsojo prie spintelių pagrindo, kur jų paprastai nepavykdavo įžiūrėti. Viena jos dalis atkreipė dėmesį į nešvarumus, tuo tarpu kita kuždėjo: Džaneta, tavo protas apsiblausęs; Bilas tau šerė, taip pribloškė ir išmušė iš vėžių, kad dabar nerimauji dėl dulkių. Beje, kažkas atsitiko ir aplinkiniams garsams. Savo kambaryje, įrengtame antrame aukšte, Eimė žiūrėjo televizoriuką, bet Džaneta aiškiai išgirdo, kaip Barnis, purpurinis dinosauros, dainavo apie dantų valymą, tarsi aparatas būtų veikęs galvoje; ausis pasiekė ir tolimas variklio džerskėjimas, kuris atvilnijo nuo mazutą gabenančio, į apygardos kelią išsukančio pikapo.